

ศึกษาวิเคราะห์อานิสงส์แห่งการคบกัลยาณมิตรตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

An Analytical Study of Associating with Good Friends' Valuable Results According to Theravada Buddhist Philosophy

พระอธิการบุญยืน กนฺตวณฺโณ¹ และพระครูปลัดรังสรรค์ คุณสาโร²

Phra Athikan Bunyuen Kantavanno¹ and Phrakrupalad Rangsarn Kunsaro²

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอโยธยา^{1,2}

Buddhism and Philosophy, Mahamakut Buddhist University Roi-Et Campus^{1,2}

Corresponding author, E-mail : shriprachya@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอานิสงส์การคบกัลยาณมิตรตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเรื่องกัลยาณมิตรตามพุทธปรัชญาเถรวาท 2) ศึกษาการคบกัลยาณมิตรตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) วิเคราะห์อานิสงส์การคบกัลยาณมิตรตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท โดยศึกษาจากเอกสารจากพระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า

กัลยาณมิตรตามพุทธปรัชญาเถรวาท คือ บุคคลมีความเห็นถูกต้อง รู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด อะไรเป็นบุญ อะไรเป็นบาป ดำเนินชีวิตด้วยสติและปัญญาประพฤติตามปฏิบัติธรรมชักนำผู้อื่นไปในหนทางที่ถูกต้องเพื่อได้รับประโยชน์ที่ดี

การคบกัลยาณมิตรตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท การเลือกคบกัลยาณมิตรทำให้ชีวิตมีความเจริญรุ่งเรืองและอุปนิสัยที่ดี เพราะกัลยาณมิตรคอยแนะนำสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ดังนั้น จึงควรคบกัลยาณมิตรและควรฝึกตนให้เป็นกัลยาณมิตร

อานิสงส์การคบกัลยาณมิตรตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ทำให้เกิดอานิสงส์ในการระดับบุคคล ระดับสังคม และทำให้บรรลุเป้าหมายสำคัญในพุทธปรัชญาเถรวาท

คำสำคัญ : อานิสงส์ ; กัลยาณมิตร ; พุทธปรัชญาเถรวาท

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study good friends in Theravada Buddhist Philosophy, 2) to study associating with good friends and 3) to analyze valuable results of associating with good friends according to Theravada Buddhist philosophy. The data were mainly collected from the Tipitaka, books, documents, commentaries and related research works.

The results of the research were found that:

Good friends in Theravada Buddhist philosophy are persons who have the right understanding to distinguish What is good, what is bad, what is right, what is wrong, what is merit, what is sin, maintaining life with mindfulness and wisdom and guide other people to the right way for valuable benefits.

Associating with good friends in the views of Theravada Buddhist philosophy is found that: associating with good friends are conditions to support life get prosperity and good action because good friends are beside you to give useful advices. Therefore human beings should associate with good friends and train oneself to be good friends.

The valuable results of associating with good friends in the Theravada Buddhist philosophy's viewpoints are found that: associating with good friends make valuable result to personal and social level and to obtain important objectives in Theravada Buddhist philosophy.

Keywords : Valuable Results ; Good Friend ; Theravada Buddhist Philosophy

บทนำ

โดยธรรมชาติของมนุษย์ไม่อาจอยู่แต่เพียงลำพังแต่เพียงผู้เดียว เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่จะต้องอยู่เป็นสังคมและมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมได้ เป็นความจำเป็นที่มนุษย์ต้องอิงอาศัยพึ่งพา แลกเปลี่ยน ดำรงอยู่ด้วยระบบความสัมพันธ์ การพึ่งพาดังกล่าวหมายถึงในเรื่องการช่วยเหลือ ส่งเสริม สร้างสรรค์ พัฒนา ร่วมแก้ไขเพื่อการพัฒนาชีวิตในทุกด้าน เราจึงต้องเลือกที่จะสัมพันธ์กับบุคคลที่ชักนำให้พบกับประโยชน์และความรุ่งเรือง ทั้งทางโลก และทางธรรมหลักสำคัญที่กล่าวมานี้ คือ การคบหากัลยาณมิตร หรือการมีมิตรที่ดี [1] การคบหากคนนั้นเป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่นำไปสู่ความเจริญหรือเสื่อม ถ้าคบหากคนไม่ดีก็พาให้ห่างไกลจากความเจริญงอกงาม และนำไปสู่ความเสื่อม เมื่อชีวิตจะเสื่อมหรือจะเจริญก็ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นด้วยเช่นนี้ จึงต้องแสวงหาความสัมพันธ์กับกัลยาณบุคคลเพื่อเป็นปัจจัยในการปรับเหตุปัจจัยภายใน คือ กระบวนการคิดพิจารณา ดังนั้น การสรรหากบุคคลที่คบหาจึงมีความสำคัญ เพราะอาจเปลี่ยนเราได้ทั้งทางบวกและทางลบ แนวคิดเรื่องกัลยาณมิตรในพระพุทธศาสนาเป็นชุดคำสอนที่สร้างและเสริมหลักของความพันธ์สัมพันธ์ผ่านหลักธรรมที่ทำให้

เกิดการเกื้อหนุนในเรื่องของสัมพันธ์ของมนุษย์ในบทบาทต่างๆ เป็นไปด้วยความดีงาม [2] ส่งเสริมต่อกันและกัน จึงเรียกว่า กัลยาณมิตร พุทธศาสนามีความเชื่อในความเจริญรุ่งเรืองหรือความเสื่อมในชีวิตของมนุษย์นั้น มิตรเป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนในการชี้ทาง ชี้แนะ [3] และชี้แนะให้ทำตามแล้วกลายเป็นคนได้ประโยชน์หรือเป้าหมายสำคัญในพุทธศาสนาทำให้พุทธศาสนานั้นมีชุดคำสอนเรื่องเกี่ยวกับเรื่องมิตรหรือกัลยาณมิตรปรากฏในหลายแห่ง ตลอดจนมีชีวิตบุคคลตัวอย่างที่คบและปฏิบัติตามคำชี้แนะของกัลยาณมิตรแล้วเกิดเป็นผลดีแก่ตน และในขณะเดียวกันก็มีชีวิตบุคคลตัวอย่างของบุคคลที่คบคนและปฏิบัติตามคำชี้แนะของคนพาล ทำให้เกิดความเสียหายต่อตนเองและสังคม อย่างไรก็ตาม กัลยาณมิตรที่ดีตามหลักพุทธศาสนานั้น ควรเป็นมิตรที่สามารถนำเข้าสู่หนทางแห่งความดับทุกข์ได้ กล่าวคือ พุทธศาสนามองว่า มิตรที่ดีนั้นควรชี้ประโยชน์ที่ดีงามให้กับเพื่อน หากกระทำได้เช่นนี้แล้วไซ้ จึงเป็นการคบมิตรที่แท้จริงตามหลักของพุทธศาสนา เพราะมิตรมีความสำคัญในการพัฒนาชีวิต ดังพระพุทธเจ้าตรัสว่า "สำหรับภิกษุผู้ยังต้องศึกษา...เรามองไม่เห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นใดมีประโยชน์มากเท่าความมีกัลยาณมิตรเลย" [4]

ด้วยความสำคัญกัลยาณมิตรที่มีคุณประโยชน์ต่อบุคคลและสังคม กัลยาณมิตรต่างมุ่งช่วยเหลือเกื้อกูลกันในทางที่ดีงาม ย่อมจะทำให้ชีวิตมีความเจริญก้าวหน้า ทั้งนี้เพราะเราเองจะเป็นคนดีเพียงคนเดียวไม่ได้ และจะอยู่เพียงลำพังคนเดียวในโลกไม่ได้ จำเป็นจะต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ฉะนั้น การมีความสัมพันธ์กับกัลยาณมิตรที่ดีนั้น ย่อมมีผลที่ดีต่อชีวิตของเรา ย่อมเชื่อมั่นได้ว่า ชีวิตของเราย่อมประสบกับความดีงาม และพบกับความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรมด้วยความสำคัญของกัลยาณมิตรที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบันเช่นนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจแนวคิดเรื่องกัลยาณมิตรตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องกัลยาณมิตรตามพุทธปรัชญาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาการคบกัลยาณมิตรตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อวิเคราะห์หาคำนิสัการคบกัลยาณมิตรตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการวิเคราะห์เอกสารโดยผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องโดยมีขอบเขตการวิจัย 2 ส่วน คือ

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ศึกษาจำกัดขอบเขตของเนื้อหาในการศึกษาครั้งนี้โดยมี แนวคิดเรื่องกัลยาณมิตรตามพุทธปรัชญาเถรวาท การคบกัลยาณมิตรตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทและวิเคราะห์หาคำนิสัการคบกัลยาณมิตรตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

2. ขอบเขตด้านเอกสาร การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยในลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่เป็นเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลักสำคัญโดยรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัยครั้งนี้ 2 อย่าง คือ

- 2.1 ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200

ปี พ. ศ. 2525 และพระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลฉบับครบ 200 ปี แห่งราชวงศ์จักรีกรุงรัตนโกสินทร์มูลนิธิธมมิกสภาวิทยาลัยในพระราชูปถัมภ์พุทธศักราช 2525

- 2.2 ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ เอกสาร ตำรา วารสารงานวิจัย และวิทยานิพนธ์อันเป็นผลงานด้านวิชาการของนักวิชาการและนักวิจัยอื่นๆที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับงานวิจัยครั้งนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีศึกษาในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analytical Approach) โดยวิธีการดำเนินการวิจัยเน้นการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่เป็นเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลักสำคัญโดยมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย 3 ระดับ คือ

1. รวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ. ศ. 2525 และพระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลฉบับครบ 200 ปี แห่งราชวงศ์จักรีกรุงรัตนโกสินทร์มูลนิธิธมมิกสภาวิทยาลัยในพระราชูปถัมภ์พุทธศักราช 2525

2. รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ เอกสาร ตำรา วารสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ผลงานด้านวิชาการของนักวิชาการและนักวิจัยอื่นๆ ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับงานวิจัย

3. นำข้อมูลที่ได้จากการประมวล รวบรวม สังเคราะห์ และทำการวิเคราะห์เอกสารข้อมูลชั้นปฐมภูมิและข้อมูลชั้นทุติยภูมิเขียนงานการวิจัยพร้อมนำเสนอความเห็นผู้วิจัย

ผลการวิจัย

กัลยาณมิตรตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทถือว่ากัลยาณมิตรนั้นเป็นเหตุปัจจัยภายนอกที่ดีงาม เป็นผู้ชี้แนวทางอันถูกต้องซึ่งจะช่วยแวดล้อม สนับสนุน ชักจูง ชี้ช่องทาง และเป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นผู้เกื้อกูลให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี เพราะฉะนั้นกัลยาณมิตรจึงมิได้หมายถึงเพื่อนที่ดีอย่างความหมายทั่วไปแต่หมายถึงบุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติแห่งการชักจูงแนะนำ และเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นในทางแห่งอริยมรรคและกัลยาณมิตรในแต่ละประเภทตามหลักพุทธปรัชญานั้น

ล้วนต้องทำหน้าที่ของกัลยาณมิตรที่ดีโดยแสดงบทบาททั้งในฐานะปรโตโฆสะที่เป็นฝ่ายดี กล่าวคือ เสียจากผู้อื่นที่ช่วยแนะนำประโยชน์เพื่อเป็นต้นทางแห่งปัญญา เป็นผู้มีบทบาทอันเป็นต้นแบบให้ปรากฏทั้งในทางกายกรรม วาจากรรม และมโนกรรมที่สุจริต มีความสำคัญอย่างมากทั้งในฐานะเป็นสภาพแวดล้อมแห่งการพัฒนา ที่เชื่อมโยงธรรมชาติรอบตัว และอิงอาศัยกันอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต ตลอดจนถึงบุคคล และสังคม โดยทั้งหมดนี้ถ้าได้สภาพแวดล้อมที่ดี ก็เหมือนเป็นดั่งกัลยาณมิตรที่เอื้อต่อการพัฒนาชีวิต พร้อมกันนั้นกัลยาณมิตรที่เป็นหลักธรรม และบุคคลก็มีความสำคัญอย่างที่สุดในการนำผู้อื่นให้เข้าสู่หลักคำสอนในพุทธปรัชญา

ความสำคัญของผู้เป็นกัลยาณมิตร สามารถฝึกฝนและปฏิบัติตามหลักธรรมที่เป็นเหตุเหล่านั้น เพื่อพัฒนาตนสู่ความเป็นกัลยาณมิตรได้อย่างแท้จริงในระดับต่างๆ อันจะมีคุณสมบัติถึงพร้อมตามที่ผู้หนึ่งจะถือปฏิบัติหรือเข้าถึงได้ อันจะนำมาซึ่งประโยชน์ทั้งกับตัวเอง และผู้อื่น ทั้งในการคบหาในมิติสัมพันธ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้เข้าถึงประโยชน์สุขในระดับอันสมควรแก่ตน จนพัฒนาไปสู่ประโยชน์สุขขั้นสูงสุด

จะเห็นว่า กัลยาณมิตรนั้นสำคัญต่อการดำรงชีวิตและพัฒนาศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์อย่างยิ่ง เราไม่ควรหยุดอยู่ที่การแสวงหาพึ่งพาผู้เป็นกัลยาณมิตรในระดับที่เราต้องการเพียงอย่างเดียว แม้เมื่อพบแล้วก็ไม่ควรติดยึดอยู่ที่ตัวบุคคลจนลืมการพัฒนาตนเอง แม้การแสวงหากัลยาณมิตรยังไม่เป็นที่พอใจแก่ตน ถ้าเราได้เข้าใจถึงองค์ประกอบแห่งความเป็นกัลยาณมิตรแล้ว เราก็ควรพัฒนาตนเพื่อเป็นกัลยาณมิตรเสียเองในระดับที่เรามีความสามารถเพื่อการไม่พลัดเป้าในการเข้าถึงจุดหมายตามหลักพุทธปรัชญาในโอกาสต่อไป

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

กัลยาณมิตรตามหลักพุทธปรัชญา คือ คนที่มีมิตรต่อกัน มีความเอื้อโยยดีที่มีน้ำใจเอื้อเฟื้อโดยเนื้อแท้ของความเป็นเพื่อน อยู่ด้วยความมีน้ำใจหวังดีปรารถนาดีต่อกัน เป็นบุคคลที่มีความพร้อมทั้งคุณธรรมความดีงาม เป็นผู้ห่างไกลจากสิ่งอันเป็นข้าศึกในการพัฒนาศักยภาพชีวิตและตั้งตนอยู่อย่างเหมาะสมแห่งการเคารพ รวมทั้งยังเป็นผู้สร้างสรรค์ประโยชน์สุข และคุณธรรมความดีงามต่างๆ ให้แก่บุคคลรอบข้างด้วยความเข้าใจ

จนเป็นแรงเหนี่ยวนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาไปสู่ประโยชน์ และความสุขในระดับต่างๆ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลส่งเสริมการพัฒนาชีวิต

กัลยาณมิตรตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ด้วยกัน คือ กัลยาณมิตรระดับโลกีย์ คือ เสขบุคคลซึ่งเป็นบุคคลที่ยังต้องศึกษาในเรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งมีกัลยาณมิตรระดับปุถุชน กัลยาณมิตรระดับพระโสดาบัน กัลยาณมิตรระดับพระสกทาคามี และกัลยาณมิตรระดับพระอนาคามี และกัลยาณมิตรระดับโลกุตตร คือ อเสขบุคคล เป็นบุคคลผู้ไม่ต้องศึกษา ผู้ไม่มีเชื้ออุปาทานเหลืออยู่เลย ทำกิจเกี่ยวกับการฝึกฝนอบรมตนเสร็จสิ้นแล้ว บรรลุประโยชน์ตนแล้ว ไม่ต้องปฏิบัติในไตรสิกขาต่อไป ไม่มีกิเลสที่ต้องพยายามละอีกต่อไป และไม่มีภูมิธรรมสูงกว่านั้นที่จะต้องชวนช่วยเพื่อบรรลุอีก ได้แก่ พระอรหันต์ จำพวกเดียวกันนั้น ที่เป็นผู้จบกิจของการศึกษาและปฏิบัติแล้วเป็นผู้หมดปัญหา อยู่เหนือปัญหา โดยประการทั้งปวง กัลยาณมิตรในระดับอเสขบุคคลนี้ จำแนกออกได้ 3 ประเภท [5] คือ พระอรหันต์ พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระพุทธรูป

ส่วนลักษณะของกัลยาณมิตรนั้น กัลยาณมิตรมีลักษณะแตกต่างกันไปตามลักษณะของมิตร โดยมี 4 ประเภท คือ

1. มิตรมีอุปการะมีลักษณะ 4 อย่าง คือ
 - 1.1 ป้องกันเพื่อนผู้ประมาท
 - 1.2 ป้องกันทรัพย์สมบัติของเพื่อนผู้ประมาท
 - 1.3 เมื่อมีภัยก็เป็นทีที่พึ่งพำนักได้
 - 1.4 หากมีกิจจำเป็นเกิดขึ้นก็ช่วยโคตรทรัพย์เป็น 2

เท่าของทรัพย์ที่ต้องการมิตรมีอุปการะเป็นมิตรที่มีจิตใจรักใคร่กันจริงๆ รักมิตรเสมอด้วยชีวิตตนไม่ใช้รักกันแต่ปาก แต่หากรักด้วยชีวิตจิตใจ เมื่อรักเพื่อนเสมือนชีวิต ก็คิดหาวิธีป้องกันเพื่อนให้มีความปลอดภัย เพื่อนคนไหนประมาทขาดสติ ก็ดำริหาวิธีป้องกันเพื่อนคนนั้น ด้วยการแนะนำตักเตือน เพื่อนไม่ให้เกิดความประมาท เพราะประมาทเป็นทางแห่งความตาย หาอุปการะป้องกันทรัพย์สมบัติของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว ไม่ให้เกิดความเสียหาย เมื่อมีอันตรายเกิดขึ้นพึ่งพาอาศัยกันได้คราวเจ็บไข้ได้ป่วย ก็ช่วยกันรักษาพยาบาล คราวมีธุระการงานเกิดขึ้นก็ช่วยอ้อมทรัพย์เกินกว่าที่จะออกปาก เพื่อนมีอุปการะมากเช่นนี้เป็นมิตรที่ดีควรร่วมตัวเข้าหากัน เพื่อสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่สังคมแห่งการ

อยู่ร่วมกัน

2. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์มีลักษณะ 4 อย่าง คือ

- 2.1 บอกความลับของตนแก่เพื่อน
- 2.2 ปิดความลับของเพื่อน
- 2.3 ไม่ละทิ้งในเมื่อเหตุอันตรายเป็นเหตุ
- 2.4 แม้ชีวิตที่อาจสละเพื่อประโยชน์แก่เพื่อนได้

มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มิตรประกอบนี้เป็นมิตรที่คบกันแบบเป็นอกเมื่อมีความลับอะไรก็สามารถบอกเพื่อนได้เพราะการปกปิดจะเป็นเหตุให้เกิดความเคลงเคลงใจของกันและกัน และเมื่อถึงยามวิบัติฉิบหายก็ยึดอุบายไม่ทอดทิ้งกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในยามวิบัติ แม้แต่ชีวิตถึงคราวจำเป็นจริงๆ ก็สละแทนกันได้ ถ้าลักษณะเช่นนี้มีอยู่ในผู้ใดควรร่วมใจกันกับมิตรประเภทนั้นจะได้สร้างสรรค์สังคมให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

3. มิตรแนะนำประโยชน์มีลักษณะ 4 อย่าง คือ

- 3.1 ห้ามมิให้ทำความชั่ว
- 3.2 แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี
- 3.3 ให้ได้ฟังสิ่งที่ไม่เคยฟัง
- 3.4 บอกทางสวรรค์ให้

จะเห็นว่า มิตรแนะนำประโยชน์ เป็นประเภทผู้แนะนำ ผู้ชี้ทาง เพื่อนที่ดีมีลักษณะคอยแนะนำสิ่งที่ประโยชน์แก่เพื่อนตลอดเวลา เมื่อเห็นเพื่อนจะทำอะไรไม่ดีไม่ถูกต้อง ก็ห้ามปราม ตักเตือนห้ามมิให้ทำความชั่วทุกอย่างแนะนำทางให้สร้างแต่ความดี หาโอกาสให้เพื่อนได้รู้ ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง แต่สิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจชักจูงให้สนใจแต่ในศีลในธรรม มิตรประเภทนี้เมื่อคบแล้วจะได้ทำแต่สิ่งที่ดีๆ ร่วมกัน

4. มิตรมีความรักใคร่มีลักษณะ 4 อย่าง คือ

- 4.1 ไม่พอใจความเสื่อมของเพื่อน
- 4.2 พอลงใจความเจริญของเพื่อน
- 4.3 ห้ามปรามคนที่ินหาเพื่อน
- 4.4 สนับสนุนคนที่สรรเสริญเพื่อน

จะเห็นว่า มิตรมีความรักใคร่ ได้แก่มิตรที่มีความรักกันด้วยชีวิตจิตใจ มาใช่เป็นแต่ปาก ถึงคราวทุกข์ยากก็ต้องทุกข์ด้วยกัน ถึงคราวสุขก็สุขด้วยกัน รักเพื่อนเสมือนรักตน รักตนเสมือนรักเพื่อน ถ้ามีคำตำหนิตติเตียนเพื่อนต่างๆ นานาที่อาสาได้แทนเพื่อน เขาติเพื่อนเสมือนติตน ต้องหาเหตุผลมาปลงคำตำหนิตนั้นไม่จริงนั้นขณะเดียวกันถ้ามีสรรเสริญเพื่อนรัก ก็รู้จักรับรองคน

ที่สรรเสริญเพื่อน นี้คือมิตรที่มีความรักใคร่ ถ้าได้มิตรประเภทนี้ก็จะสรรค์ประโยชน์แก่สังคมได้อย่างมหาศาล

กัลยาณมิตรจึงมีความสำคัญและความจำเป็น เพราะการเข้าใกล้หรือคบหากัลยาณมิตรนั้นมีแต่ความเจริญในชีวิตการคบคนดีไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใด ก็ประโยชน์ด้วยกันทั้งนั้น เพราะนั้น จึงควรคบแต่คนดีมีความจำเป็นของกัลยาณมิตร และกัลยาณมิตรที่ดีนั้น สามารถเป็นที่พึ่งทางสังคมเรามีญาติมิตรเพื่อการสังคมเพื่อการอยู่ในสังคมได้ถูกรางานอะไรเกิดขึ้น เรามีมิตรมีเพื่อนงานนั้นก็เสร็จได้ในพริบตาเดียว เพราะมิตรนั้นจะให้ความช่วยเหลือเราได้เมื่อเราพบกับปัญหาที่แก้ไม่ตกหนักก็จะกลายเป็นงานที่เบาเพราะได้มิตรร่วมแรงร่วมใจช่วยเหลือซึ่งกันและกันนั่นเอง คนเราเกิดมาไม่มีใครสามารถอยู่ตัวคนเดียวได้ แต่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ยิ่งเรารู้จักคนมากเท่าใดก็ยิ่งเป็นคนกว้างขวาง และจะเป็นประโยชน์แก่ตัวเราเองมากยิ่งขึ้น

การฝึกฝนหรือการพัฒนาตนให้เป็นกัลยาณมิตรนั้น ควรปฏิบัติต่อมิตรหรือเพื่อนด้วยความใจกว้าง และมองมิตรในแง่ที่ดี พยายามส่งเสริมเพื่อนและให้เกียรติเพื่อน สร้างกำลังใจ มิใช่ก่อให้เกิดความท้อแท้ พยายามเป็นตัวอย่างที่ดีเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในผู้อื่นควรกระทำเฉพาะสิ่งที่จะทำให้ผู้อื่นมีความสุขเท่าที่จะสามารถทำได้ ฉะนั้น กัลยาณมิตรตามหลักพุทธปรัชญาทำให้ผู้คบหาสมาคมมีแต่ความสุขความเจริญ การที่เราต้องการจะให้บุคคลอื่นเป็นมิตรที่ดีต่อเรา เราเองก็ต้องเป็นมิตรที่ดีต่อบุคคลอื่นด้วย ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อคนอื่น เพราะถ้าเราประพฤติสิ่งไม่ดีหรือให้สิ่งไม่ดีต่อกันอื่น เราก็จะได้อะไรที่ไม่ดีตอบแทน ฉะนั้น การทำตัวเราให้เป็นกัลยาณมิตรที่ดีสามารถที่จะทำให้เราได้ความรัก ความปรารถนาดีตอบ

การคบกับกัลยาณมิตรมีความสำคัญคือ ทำให้ดำรงตนอยู่ในแนวทางชีวิตที่งดงาม ไม่เดือดร้อนจนเกินไป เพราะอาศัยกัลยาณมิตรเป็นจุดเริ่มต้นในการชักนำเข้าสู่ทางชีวิตที่ดีงาม นำไปสู่จุดหมายของพระพุทธศาสนาได้ ต้องอาศัยความมีกัลยาณมิตรเป็นสำคัญเพราะว่ามีกัลยาณมิตร มีผู้ที่ชี้แนะทางที่ถูกต้องแล้ว ก็จะทำให้บุคคลเริ่มรู้จัก เริ่มมีความเข้าใจหรือความเห็นทางที่ถูกต้องนั้นก็คือสัมมาทิฐิซึ่งจะทำให้เดินทางไปได้ ถ้าไม่มีกัลยาณมิตร ก็มองไม่เห็น ไม่รู้แม้กระทั่งว่าทางเดินอยู่ที่ไหน ทำให้ดำเนินชีวิตผิดพลาดได้ เหมือนนวนิยายอยู่ในป่าหลงไปหลงมา บางทีตลอดชีวิตก็ไม่ได้เข้าสู่ทางที่ถูกต้อง

ส่วนหลักธรรมที่ส่งเสริมการคบถ้อยมิตรนั้นมี การปฏิบัติธรรม สังคหัตถธรรม 4 พรหมวิหารธรรม 4 ฆราวาสธรรม 4 อคติ 4 สาราณียธรรม 6 สัมปยุตธรรม 7 และถ้อยมิตรธรรม 7 ผู้ที่ต้องการให้มีมิตรที่มากพบหาตนได้รู้ถึงภาคภูมิใจว่าได้คบกับมิตรที่ดี ที่จริงแท้คบแล้วได้ประโยชน์เป็นที่น่าพอใจของมิตร จะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมที่ส่งเสริมความเป็นถ้อยมิตรอันเป็นปัจจัยสำคัญทำให้ตนเองมีเสน่ห์แก่คนรอบข้าง มองดูแล้วน่าเข้ามาทักทายปราศรัย สนทนาธรรมด้วย ฉะนั้นการมีหลักธรรมดังกล่าวนี้จะเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ในการคบมิตรได้เป็นอย่างดี

ประโยชน์ที่เกิดจากการคบถ้อยมิตรนั้นเป็นปัจจัยนำไปสู่การได้ประสบความสำเร็จอันสูงสุดในชีวิตทั้งทางโลก และทางธรรม คือทางโลกก็ประสบความสำเร็จ ในการครองเรือน ทางธรรมก็จะนำไปสู่การได้บรรลุธรรมผลนิพพาน ถ้อยมิตรมิได้หมายถึงเพื่อนที่ดี ทัวไปเท่านั้น แต่ยังหมายถึงบุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติ ที่จะชี้แนะทางสว่าง ในการดำเนินชีวิต ที่ถูกต้องให้กับผู้อื่น บุคคลใดมีถ้อยมิตร ชื่อว่าเป็นผู้มีบุญที่สั่งสมไว้ดีแล้ว ควรคบบุคคลเช่นนั้น เพราะเป็นบุคคลที่ทำได้ยากในโลก พระพุทธองค์จึงทรงสรรเสริญความเป็นผู้มีถ้อยมิตร

อย่างไรก็ตาม การคบถ้อยมิตรตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาททำให้เกิดคุณค่าหรืออานิสงส์คือ อานิสงส์ระดับบุคคล คือ การตั้งตนไว้ชอบ เป็นการเริ่มต้นดำเนินชีวิต ถ้าตั้งตนไว้ผิดก็จะดำเนินชีวิตไปในทางที่ผิด ตั้งตนไว้ถูกก็จะดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูก ระดับสังคม คือ ให้เกิดเป็นประโยชน์และความสุขแก่ชาวโลก เพราะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของถ้อยมิตรนั้นยึดหลักประโยชน์และความสุขของมหาชนเป็นจุดหมาย และทำให้ได้บรรลุเป้าหมายสำคัญประโยชน์ 3 อย่าง คือ ทิฐุธรรมมีกัตถะ หมายถึง ประโยชน์ที่จะได้รับในปัจจุบัน อันเป็นประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ สัมปายิกัตถะ คือ ข้อปฏิบัติเพื่อผลมุ่งหมาย ประโยชน์ภายนอก เป็นความมีจิตใจเจริญอกงามด้วยคุณธรรมความดี ทำให้ชีวิตนี้มีค่า และเป็นหลักประกันชีวิตในภพหน้า และคำว่า ปรมาตถะ หมายถึง ประโยชน์อย่างยอดเยี่ยมหรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิต เป็นจุดหมายสูงสุดหรือที่หมายขั้นสุดท้าย ได้แก่ การรู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต มีจิตใจเป็น

อิสระเหนือโลกธรรม คือ อริยมรรค อริยผล นิพพาน

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะข้าพเจ้าได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านที่ให้คำปรึกษาให้กำลังใจ และให้ความสนับสนุนในการเขียนวิทยานิพนธ์ ด้วยดีเสมอมาตามลำดับดังนี้

กราบขอบพระคุณ พระครูปลัดรังสรรค์ คุณสาโร, ดร.อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ให้ความเมตตาอนุเคราะห์ต่อข้าพเจ้าคอยชี้แนะประเด็นในการวิจัย ให้คำแนะนำ พร้อมตรวจทาน แก้ไขเนื้อหา ให้มีความกระชับและลุ่มลึก ครบถ้วนและมีความชัดเจนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- [1] Phradhammapitaka (P.A. Payutto). (2545). **Buddhadhamma (the Doctrine of the Buddha)**. Bangkok : Radomdham Publication.
- [2] Buddhathatubhikkhu. (2518). **Mahidoldhamma**. Bangkok : Phranakorn Publisher.
- [3] Sumon Amonwivat. (2547). **Development of Educational based on Buddhism**. Nonthaburi : Sukhothai University Press.
- [4] Mahamakut Buddhist University. (2525). **Khuddha Nikaya Dhammapadagatha**. Vol. 25/17/361. Bangkok : Mahamakut Buddhist University.
- [5] PhramahaKraenkrai Boujanad. (2546). **A Comparative Study In The Thought Of Kal YanamitTaand Its Thought Of Enlightenment In Theravada And Mahayana Buddhism**. M.A. (Comparative Religion), Mahidol University.